

Współpraca nauczycieli religii na rzecz uczniów w spektrum autyzmu

ANETA RAYZACHER-MAJEWSKA*

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa, Polska

Niniejszy artykuł dotyczy współpracy nauczycieli religii na rzecz uczniów w spektrum autyzmu. Celem artykułu jest przybliżenie i uzasadnienie potrzeby tej współpracy z innymi osobami, ukierunkowanej na wspieranie uczniów rozwijających się według innego modelu. Punktem odniesienia dla prowadzonej refleksji są obowiązujące wybrane akty prawa oświatowego i kościelnego oraz stosowna literatura przedmiotu. Analiza źródeł wykazała zasadność współpracy katechetów z innymi nauczycielami i jej wpływ na podniesienie efektywności działań. Dotyczy to zarówno osób uczących innych przedmiotów, jak i nauczycieli współorganizujących kształcenie w danej klasie. Wykazano również konieczność dobrej współpracy katechetów ze szkolnymi specjalistami – między innymi psychologiem, pedagogiem – która przekłada się na lepszą znajomość spektrum autyzmu oraz umiejętną analizę zachowania ucznia, co w konsekwencji umożliwia adekwatne reagowanie na konkretne sytuacje. Pomaga także w realizacji zaleceń wskazanych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego. Potwierdzono także konieczność dobrej współpracy nauczyciela religii z rodzicami dzieci i młodzieży w spektrum, jako osobami posiadającymi największą wiedzę na temat danego ucznia, co jest istotne z punktu widzenia spójności oddziaływań środowisk wychowawczych. Współpraca nauczyciela religii z innymi osobami zaangażowanymi w proces dydaktyczno-wychowawczy nie jest opcjonalna, ale stanowi obowiązek wynikający z zatrudnienia na określonym stanowisku. Dla katechetów ma ona dodatkowy walor, bowiem owoce tej współpracy mogą przelożyć się na lepsze oddziaływanie katechetyczne w parafii.

SŁOWA KLUCZOWE: katecheci, nauczanie religii, uczeń w spektrum autyzmu, współpraca nauczycieli.

Cooperation of religion teachers for the benefit of students on the autism spectrum

This article addresses the collaboration of religion teachers on behalf of students on the autism spectrum. The aim of the article is to present and justify the need for this cooperation with others, aimed at supporting students who are developing in accordance with a different model. Selected, required educational and church documents as well as relevant literature on the subject serve as the reference point for the conducted reflections. The analysis of the sources showed the legitimacy of cooperating with other teachers and its impact on increasing the effectiveness of activities. This applies to both teachers of other subjects and teachers co-organising the education of a given class. The necessity of good cooperation between catechists and school specialists has also been demonstrated – including the psychologist and pedagogue, which translates into better knowledge of the autism spectrum and a skilful analysis of the student's behaviour, in turn enabling an

*E-mail: arayzacher@op.pl

ORCID: 0000-0003-2540-0273

adequate response to specific situations. It also helps in implementing the recommendations indicated in a given child's special needs certification. The necessity of good cooperation between the religion teacher and the parents of children and adolescents on the spectrum, as those who have the greatest knowledge about a given student, was also confirmed, which is important from the point of view of the consistency of the influence of the educational environments. The cooperation of the religion teacher with other persons involved in the didactic and educational process is not optional, but is an obligation arising from being employed in a specific position. For catechists, it has an additional value, as the fruits of this cooperation can translate into a better catechetical impact in the parish.

KEYWORDS: catechists, religious instruction, student on the autism spectrum, teacher cooperation.

Wprowadzenie

Od kilku lat nauczanie religii powróciło do szkół, nauczyciele tego przedmiotu z każdym kolejnym rokiem szkolnym doskonalili swoje umiejętności pracy z uczniami. Obecnie ich przygotowanie odpowiada ministerialnym standardom kształcenia nauczycieli, zaś na samych katechetach spoczywają analogiczne obowiązki jak na reszcie grona pedagogicznego. Dotyczy to również zobowiązań wynikających z Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach oraz z Rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym. Powyższe przepisy mają zastosowanie m.in. względem uczniów ze spektrum autyzmu. Przedmiotem niniejszego artykułu będzie uzasadnienie potrzeby współpracy nauczycieli religii z innymi nauczycielami, szkolnymi specjalistami oraz rodzicami uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na zdiagnozowane spektrum autyzmu, w sposób szczególny dzieci i młodzieży z zespołem Aspergera. Zostaną również wskazane konkretne możliwości tego współdziałania. Źródłem dla niniejszej refleksji będą obowiązujące akty prawa oświatowego oraz dokumenty katechetyczne, skomentowane przy użyciu adekwatnej literatury przedmiotu.

1. Nauczyciel religii wobec spektrum autyzmu

Z każdym rokiem wzrasta w szkołach liczba uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. W wyniku przeprowadzanych diagnoz powiększa się grono uczniów z zespołem Aspergera, czy też szerszej ujmując – w spektrum autyzmu¹ (Czarnocka, 2022). To obligeuje nauczycieli do poznawania specyfiki tego odmiennego modelu rozwoju, nade wszystko zaś – potrzeb i możliwości konkretnego ucznia. Zadanie to spoczywa także na nauczycielach religii, o czym przypomniano w najnowszej Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego. Katecheza osób ze spektrum autyzmu wymaga stałego przygotowywania i modyfikowania indywidualnych programów katechetycznych. Istotne jest, aby katecheci – na miarę swych możliwości – dobrze poznali

¹ Aktualnie polska terminologia pozostaje zgodna z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD 10, zatem zespół Aspergera wyróżnia się wśród kilku innych całościowych zaburzeń rozwoju. Wprowadzie od 1 stycznia 2022 r. obowiązuje 11 rewizja tejże klasyfikacji i brak jest w niej zespołu Aspergera, a w jego miejsce pozostawiono spektrum autyzmu. Jednak do czasu oficjalnego tłumaczenia dokumentu (czyli do 30 czerwca 2023 r.) aktualne pozostają wcześniejsze rozstrzygnięcia. Polska – podobnie jak inne kraje – ma pięć lat na to, by wdrożyć nową klasyfikację ICD-11 i postępować według niej.

specyfikę spektrum autyzmu (Konferencja Episkopatu Polski, 2018). Powinności katechetów – zarówno pracujących w szkole na stanowisku nauczycieli religii, jak i posługujących w parafii – jeszcze mocniej wybrzmiały w komunikacie Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski wobec katechezy dzieci i młodzieży z autyzmem. Podkreślono, iż praca z każdym uczniem pozostaje dla katechety zadaniem, by poważnie potraktować jego trudności, odnaleźć mocne strony i na nich budować współpracę (Komisja Wychowania Katolickiego [KWK], 2019).

O ile osoby zaangażowane w katechezę parafialną, np. przygotowujące do sakramentów lub prowadzące parafialne grupy, ruchy i stowarzyszenia mają ograniczone możliwości w tym względzie, bowiem często nawet nie mają świadomości diagnozy posiadanej przez dzieci i młodzież, o tyle nauczyciel religii uczący w szkole ma w tym względzie nieporównywalnie więcej możliwości. Potwierdzenie diagnozy u ucznia powinno mieć dobry wpływ na postawę jego kolegów i koleżanek, nauczycieli oraz innych pracowników szkoły. Nauczyciel może szukać pomocy w książkach i odpowiednich programach. Jeśli sam pozna i zrozumie spektrum autyzmu, może też wyjaśniać pozostałym uczniom i pracownikom szkoły, dlaczego uczeń inaczej zachowuje się i myśli (Attwood, 2022).

Katecheta jako członek rady pedagogicznej oraz klasowych zespołów wychowawczych, ma nie tylko prawo, ale wręcz obowiązek zapoznania się z treścią orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego dla danego ucznia. Wraz z pozostałymi nauczycielami winien przeprowadzić wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania ucznia oraz włączyć się w opracowanie indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego. Szczególnym zadaniem, którego realizacja spoczywa na nauczycielu religii, jest opracowanie dostosowania wymagań edukacyjnych dla każdej osoby z orzeczeniem. Dostosowanie wymagań z religii nie jest bowiem obowiązkiem czysto dokumentacyjnym i formalnym, ale fundamentem całorocznej pracy z danym uczniem.

Przygotowanie katechetów do pracy z uczniami w spektrum autyzmu winno przebiegać na wszystkich trzech płaszczyznach formacji – bycia i umiejętności bycia z... , wiedzy oraz umiejętności działania (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020). Bycie z uczniem w spektrum autyzmu to pierwszy krok do udanej współpracy. Drugim krokiem będzie fachowa wiedza na temat spektrum w ogólności, ale i znajomość danego ucznia – jego zainteresowań, fascynacji. To będzie podstawą umiejętnego postępowania na lekcjach religii i poza nimi (Rayzacher-Majewska, 2022). Poszerzanie wiedzy na temat zaburzeń rozwojowych winno dokonywać się zarówno poprzez specjalistyczną lekturę, jak i warsztaty czy konferencje poświęcone temu zagadnieniu (KWK, 2019). W zdobywaniu tej wiedzy warto poszukać pewnych źródeł, które przedstawią rzetelne informacje na temat ucznia w spektrum autyzmu i pracy z nim. Zdarzają się publikacje i szkolenia powielające stereotypy na temat tych osób, a co za tym idzie – utrwalające błędne oddziaływanie na podopiecznych². Nie brak również źródeł, które wprowadzie nieco przybliżają zagadnienie, jednak posługują się niewłaściwym językiem i definiują spektrum autyzmu jako chorobę lub zaburzenie. Zarówno w świetle dostępnej wiedzy, jak i wystąpień samorzeczników, podkreśla się dziś, że spektrum autyzmu jest przejawem neuroróżnorodności i stanowi odmienny od powszechnego wzorzec rozwoju (Ławicka, 2016).

² Przykładem takich materiałów może być plakat, którego treść sprostował na swoim blogu K. Tokarski, *Asperger mierzy się z plakatem o zespole Aspergera* (2020). <http://zycieaspergera.blogspot.com/2020/02/asperger-mierzy-sie-z-plakatem-o.html>

2. Współpraca nauczyciela religii z innymi nauczycielami

Niezależnie od rodzaju placówki, do której uczęszcza uczeń w spektrum autyzmu, ma on prawo do realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu. To prawo jest jednocześnie obowiązkiem dla wszystkich nauczycieli uczących w danej klasie, by respektowali zapisy z tego dokumentu oraz opracowali program, w którym określą zakres i sposób dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w szczególności przez zastosowanie odpowiednich metod i form pracy z uczniem (Minister Edukacji Narodowej [MEN], 2017; MEN, 2020). W tym celu konieczne jest najpierw rozpoznanie tychże potrzeb i możliwości. Zdarza się, iż nauczyciel religii ma mniejsze doświadczenie w tym względzie od pozostałych. Z różnych względów nawet katecheci z wieloletnim stażem nie zawsze mieli okazję uczestniczyć w pracach klasowych zespołów wychowawczych. Istotne będzie więc uświadomienie im, że i oni mają prawo i obowiązek uczestniczyć w posiedzeniach wspomnianych zespołów. Szczególnie, iż funkcjonowanie ucznia na religii może różnić się od tego, jak daje się on poznać innym nauczycielom. Głos katechety w tej kwestii będzie cennym uzupełnieniem do sporządzenia wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia. Ważne jest także włączenie nauczyciela religii do opracowania indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego. Aby spełnić on swoje zadania w tym względzie, musi wpieryw poznać treść orzeczenia danego ucznia, by dostosować wymagania edukacyjne ze swojego przedmiotu do zawartych tam zaleceń. To zadanie również wymaga współpracy z innymi nauczycielami, by oddziaływanie względem ucznia było spójne. Nie jest dopuszczalne szukanie przez katechetę gotowych rozwiązań w Internecie. Nawet jeśli diagnoza opisanego w sieci ucznia brzmi identycznie, jak w przypadku jego własnego podopiecznego, to potrzeby i możliwości mogą różnić się diametralnie. W konsekwencji posiłkowanie się materiałami znalezionymi w sieci może utrudnić uczniowi funkcjonowanie bądź sprawić mu trudności spowodowane niewłaściwym doбором metod i form pracy, warunkami pracy i organizacją zajęć, sposobem egzekwowania wiedzy, motywowania i oceniania czy zadań domowych. Konieczność udziału katechety w posiedzeniach zespołu wychowawczego i opracowywaniu dokumentów wynika również z zawartych w nich zintegrowanych działaniach nauczycieli i zakresie współpracy nauczycieli i specjalistów z rodzicami dziecka. Może bowiem okazać się, iż funkcjonowanie ucznia na religii wymaga przydzielenia na te lekcje nauczyciela współorganizującego kształcenie. Nie da się jednak ustalić tego, jeśli zabraknie głosu samego katechety w omawianiu pracy z danym uczniem. Zdarzają się również sytuacje odwrotne, w których nauczyciel współorganizujący kształcenie jest przypisany na religię, choć nie ma takiej potrzeby, bo np. uczeń lubi przedmiot, jest zainteresowany jego treściami, a katecheta z powodzeniem realizuje zalecenia z orzeczenia. Obecność nauczyciela współorganizującego kształcenie na danej lekcji zawsze powinna wynikać z realnych potrzeb. Jeśli dzieje się inaczej, konieczne jest poruszenie tego tematu na posiedzeniu zespołu wychowawczego.

Regulacje prawne określające warunki organizowania kształcenia i wychowania osób m.in. ze spektrum autyzmu zakładają zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem (MEN, 2017). Niezależnie od posiedzeń zespołów wychowawczych, potrzebny jest stały kontakt pracowników szkoły pracujących z dzieckiem i wymiana myśli. Niezwykle ubogacające dla katechety – zwłaszcza

początkującego lub niemającego doświadczenia pracy z uczniem potrzebującym kształcenia specjalnego – będzie korzystanie z wiedzy i umiejętności koleżanek i kolegów nauczycieli. Szczególnie cenne będą dobre praktyki i sprawdzone sposoby pracy z danym uczniem. Dotyczy to zwłaszcza nauczycieli, których przedmiot nauczany jest w większym wymiarze godzinowym w tygodniu, dzięki czemu mogą oni lepiej znać ucznia. Warto też, by pozostali nauczyciele – zwłaszcza wychowawcy – przekazywali katechecie informacje ważne dla jego funkcjonowania, np. preferencje zajmowania miejsca w sali lekcyjnej, sposoby wyciszenia lub rozpoznawanie sygnałów nadchodzących trudności i napięć. Przydatne katechecie będą również wszelkie wskazówki płynące od nauczyciela współorganizującego kształcenie, który – poza wychowawcą edukacji wczesnoszkolnej – spędza z uczniem najwięcej czasu. Pomocna może być także wymiana zdań z nauczycielem, którego przedmiot w planie lekcji poprzedza religię. Jeśli bowiem na wcześniejszych zajęciach wydarzyło się coś, co wyprowadziło ucznia z równowagi czy naruszyło jego komfort, na kolejnej lekcji może nastąpić odregowanie tamtej sytuacji.

Jeśli rodzice ucznia w spektrum autyzmu pozytywnie wypełnili deklarację odnośnie do uczęszczania dziecka na religię, ważne jest uszanowanie ich woli i w razie trudności z funkcjonowaniem na zajęciach warto rozważyć inne możliwości, jak np. realizowanie zajęć indywidualnie z uczniem lub w grupie do pięciu osób (MEN, 2017). Nie jest to raczej popularne rozwiązanie, ale przewidziane prawem. Podobnie w sytuacji, w której uczeń w spektrum autyzmu otrzymuje orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego. W przypadku dziecka zapisanego na religię, w ramach przyznanych godzin należy wówczas zaplanować także ten przedmiot.

3. Współpraca nauczyciela religii ze szkolnymi specjalistami

Dla prawidłowości i efektywności pracy z uczniem w spektrum autyzmu, katecheta winien współpracować nie tylko z innymi nauczycielami, ale także ze szkolnymi specjalistami – zwłaszcza psychologiem i pedagogiem. Mogą to być również logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni. Jeśli na terenie szkoły organizowane są dodatkowe zajęcia – rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne oraz inne, odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia (MEN, 2020), to również cenny będzie kontakt z prowadzącymi je. Wszystkie te osoby posiadają stosowne kwalifikacje do pracy, zatem można założyć, że ich wiedza, umiejętności i kompetencje są odpowiednie, by to z nimi konsultować planowane działania, omawiać sytuacje napotkane na religii czy zasięgać opinii w kwestiach związanych z uczniami w spektrum. Analiza zachowania w gronie specjalistów może pomóc w jeszcze lepszym zrozumieniu ucznia, a w przypadku zachowań trudnych – może przyczynić się do zapobiegania podobnym sytuacjom w przyszłości. Innym walorem tej współpracy jest lepsza orientacja w zakresie spektrum autyzmu, co jest niezwykle istotne, by np. nie wymagać odpowiedzialności ucznia za to, co wynika ze spektrum, a nie jest wynikiem zlej woli czy celowego działania (Rayzacher-Majewska, 2018).

Wspierającym działaniem dla katechety ze strony szkolnych specjalistów może być również wskazywanie odpowiednich źródeł – lektur, czasopism, stron w Internecie czy propozycji szkoleń i konferencji, dzięki którym katecheta powiększy swój zasób wiedzy i świadomość odnośnie do uczniów ze spektrum autyzmu. Wyrazem troski katechety o podnoszenie kompetencji w pracy ze wspomnianymi uczniami będzie również

zaproszenie szkolnych specjalistów na lekcje religii, z prośbą o ocenę funkcjonowania dzieci czy młodzieży na lekcji, a także wskazania do pracy, by przebiegała ona jak najlepiej i z korzyścią dla uczniów. Dla całego personelu będzie istotne, by utrzymywać stały kontakt – ze sobą wzajemnie, by lepiej zrozumieć uczniów, nie interpretować opacznie tego, co robią oraz wspierać ich (Winter, 2011).

4. Współpraca nauczyciela religii z rodzicami ucznia w spektrum autyzmu

Niezależnie od poziomu wiedzy i kompetencji nauczycieli i szkolnych specjalistów w pracy z uczniem ze spektrum autyzmu, nie ulega wątpliwości, iż najczęściej do powiędzenia na temat konkretnej osoby mają jego bliscy. Z tej racji katecheta, który chciałby wspierać ucznia we wszechstronnie rozumianym rozwoju i prawidłowo prowadzić zajęcia z jego udziałem, winien pozostawać w kontakcie z rodzicami. Już na początku roku warto ustalić częstotliwość indywidualnych spotkań, w starszych klasach zaś całego zespołu nauczycieli z rodzicem. Dobrze również jest mieć z rodzicami kontakt telefoniczny lub e-mailowy do wykorzystania w sytuacjach awaryjnych (Borkowska, 2016).

Współpraca z rodzicami jest niezbędna choćby do tego, by uczeń wywiązywał się ze swoich obowiązków. Może się zdarzyć, iż będzie on zapominał o zadaniach domowych czy zaplanowanych sprawdzianach. W związku z tym warto przekazywać informacje o nich dwutorowo – samemu uczniowi, ale także rodzicom czy opiekunom, by w razie potrzeby przypominali oni o ich wykonaniu. Dobry, regularny kontakt z rodzicami będzie cenny dla zachowania systematyczności uczenia się wychowanka. Katecheta winien zadbać o dobrą atmosferę tego kontaktu, zatem cenne będą kompetencje komunikacyjne, aby rodzice nie wahali się zgłaszać mu wszelkich trudności czy prosić o zredukowanie zadanego materiału bądź wydłużenie czasu na wykonanie zadań. Jeżeli weryfikacja wiedzy na religii odbywa się w ustalony sposób, np. przez regularne odpytywanie ustne przy całej klasie lub przez kartkówki, forma ta winna być zmodyfikowana dla ucznia w spektrum, jeśli sugerują to jego indywidualne potrzeby lub możliwości.

Mimo pewnych informacji zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego oraz spostrzeżeń członków zespołu wychowawczego, uczeń w spektrum autyzmu – podobnie jak inni uczniowie – może mieć różny stosunek do poszczególnych przedmiotów szkolnych oraz nauczycieli. Czasem więc katecheta będzie tym, z którym uczeń ma dobry kontakt, innym zaś razem właśnie na religii będą pojawiały się trudności w funkcjonowaniu ucznia (co również może mieć różne przyczyny). Dlatego też potrzebny jest stały przepływ informacji pomiędzy katechetą i rodzicami, by na bieżąco omawiać wszelkie sytuacje i analizować je. Zdarza się też, że uczeń przez cały czas pobytu w szkole maskuje swoje prawdziwe potrzeby i uczucia, a nawet może ukrywać pewne wydarzenia, których nie zaobserwował żaden z nauczycieli. Kiedy zaś wraca do domu, czuje się już bezpiecznie i opowiada o wszystkim, czego doświadczył – zarówno ze strony rówieśników, jak i nauczycieli, którzy często pozostają nieświadomi np. tego, jak zostały odebrane przez ucznia ich komentarze, uwagi czy polecenia. Aby uniknąć takich sytuacji, warto by nauczyciel religii czasem pytał rodziców, jak postrzegane są jego lekcje. Jeśli okaże się, że nie tak pozytywnie, jak do tej pory mogło mu się wydawać, słusne będzie przeanalizowanie zasłyszanych sytuacji i staranie, by do nich więcej nie doszło. W tym również mogą pomóc rodzice, jeśli przekażą katechecie nieco więcej informacji na temat funkcjonowania ich dzieci w szkole – preferowanych metod i form pracy oraz szczególnie trudnych praktyk nauczycieli.

Rodzice ucznia w spektrum autyzmu zwykle mają bogate doświadczenie w angażowaniu się w szkolne sprawy swoich dzieci³. Nie zawsze spotyka się to ze zrozumieniem np. członków ich rodzin czy innych rodziców, a nawet pracowników szkoły. Jednak w trosce o dobro swych dzieci nie szczędzą czasu i sił, by zapewnić im jak najlepsze warunki do rozwoju. Bywa, iż katecheta – z racji specyfiki nauczanego przedmiotu – jest postrzegany przez nich jako osoba, która zrozumie ich starania i udzieli wsparcia – nade wszystko uczniom, ale także rodzicom. Warto spełnić te oczekiwania, podchodząc do nich z empatią, zaś do dzieci i młodzieży – z jak największym zaangażowaniem. Szczególnie, iż dobre relacje katechetów i rodziców uczniów w spektrum przyniosą dobre owoce każdej ze stron tej współpracy. Szczególnie ważne będzie to w kontekście przygotowania do sakramentów, które jedynie w części realizowane jest w ramach szkolnych lekcji religii. Katecheta uczący w szkole – znający ucznia w spektrum autyzmu i jego specyfikę – będzie nieoceniony w prowadzeniu katechezy parafialnej. Z kolei jeśli przygotowaniem do sakramentów w parafii zajmuje się inna osoba, katecheta może stanowić dla niej wsparcie, a w razie potrzeby – także pośredniczyć pomiędzy rodzicami i duszpasterzem czy animatorem. Swą wiedzą i kompetencjami może uświadamiać w zakresie pracy z uczniem w spektrum autyzmu pozostałych członków wspólnoty parafialnej, odpowiedzialnych za prowadzenie katechez czy formację w ramach grup i ruchów. Wiedza i umiejętności zdobyte w celu należytego spełniania obowiązków wynikających z pracy w szkole oraz jego relacje z innymi osobami profesjonalnie świadczącymi tam wsparcie uczniom w spektrum uczynią go kompetentnym rzecznikiem tych uczniów w parafii. A i ta kwestia jest niezmiernie istotna, bowiem nie należą do wyjątków sytuacje, w których rodzice zrezygnowali z przygotowywania dzieci i młodzieży do sakramentów w ogóle bądź we własnej parafii, ze względu na brak osób, które by rozumiały odmienny model rozwoju ich dzieci i uszanowały go.

Wnioski

Rzetelna wiedza na temat autyzmu, znajomość obowiązków względem uczniów w spektrum autyzmu oraz umiejętność pracy z tymi uczniami winna charakteryzować wszystkich nauczycieli – również nauczycieli religii. Jeśli w ramach studiów wyższych katecheta nie został w taki sposób przygotowany, to powinien uzupełnić braki we własnym zakresie – przez udział w różnorodnych formach doskonalenia lub na drodze samokształcenia. Niezależnie od tych możliwości, winien on podejmować współpracę z innymi nauczycielami, szkolnymi specjalistami oraz rodzicami uczniów. Współpraca ta może być najbardziej efektywna, bowiem skupia się na konkretnych osobach, nie zaś encyklopedycznych opisach spektrum czy potencjalnych zachowaniach. Co więcej, współpraca ze wskazanymi osobami zapewnia spójne oddziaływanie, co ma doniosłe znaczenie zarówno dla samego wychowanka, jak i jego opiekunów i nauczycieli, którzy nie są osamotnieni w swym zaangażowaniu, a jednocześnie nie muszą zmagać się z konsekwencjami działania innych.

Mimo wzrastającej świadomości i wiedzy nauczycieli religii na temat uczniów w spektrum autyzmu i pracy z nimi, należy stwierdzić, iż wciąż znajdują się oni na początku drogi. Zaangażowanie i troska o to, by należyście rozpoznawać potrzeby wspomnianych uczniów i reagować na nie, winno być dla nich priorytetem, skoro w swej posłudze wzorują się oni

³ Przekonanie to autorka opiera na wypowiedziach rodziców należących do grupy wsparcia na portalu społecznościowym Facebook „Razem zrozumiemy ASy” oraz referatów i dyskusji podczas konferencji organizowanych przez Fundację ALEKlasa.

na jedynym Nauczycielu – Jezusie Chrystusie. Odpowiedzialność za rozwój kompetencji sprzyjających pracy z uczniem w spektrum spoczywa w pierwszej kolejności na samych katechetach. Efektywność tych starań będzie nieporównywalnie większa, jeśli katecheci podejmą współpracę z innymi nauczycielami, szkolnymi specjalistami, a także rodzicami uczniów.

Bibliografia

- Attwood, T. (2022). *Zespół Aspergera. Kompletny przewodnik*. Gdańsk: Harmonia Universalis.
- Borkowska, A. (2016). *Zrozumieć świat ucznia z zespołem Aspergera*. Warszawa: Wydawnictwo Harmonia.
- Czarnocka, M. (2022). *Czy od 1 stycznia 2022 r. poradnie muszą uwzględnić Międzynarodową Klasyfikację ICD 11*. Pobrano z <https://www.portaloswiatowy.pl/pomoc-psychologicznopedagogiczna/czy-od-1-stycznia-2022-r-poradnie-musza-uwzlednic-miedzynarodowa-klasyfikacje-icd-11-21057.html>
- Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski (2019). *Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski wobec katechezy dzieci i młodzieży z autyzmem*. Pobrano z <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/komisje/kwk/autyzm.html>
- Konferencja Episkopatu Polski (2018). *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Częstochowa: Edycja św. Pawła.
- Ławicka, J. (2016). *Nie jestem kosmitą. Mam zespół Aspergera*. Opole: Fundacja Prodeste.
- Minister Edukacji Narodowej (2017). *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym* (Dz. U. 2017 poz. 1578). Pobrano z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001578>
- Minister Edukacji Narodowej (2020). *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 lipca 2020 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz. U. 2017 poz. 1591). Pobrano z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200001280/O/D20201280.pdf>
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji (2020). *Dyrektorium o katechizacji* (wyd. polskie). Kielce: Jedność.
- Rayzacher-Majewska, A. (2022). *Katecheza osób z zespołem Aspergera*. W: J. Kochel i J. Kostorz (red.), *Leksykon katechetyczny* (s. 310–313). Kielce: Jedność.
- Rayzacher-Majewska, A. (2018). *ASy z klasy – młodzież z zespołem Aspergera na lekcjach religii*. W: P. Ochotny, M. J. Tutak i T. Wielebski (red.), *Duszpasterstwo młodzieży w Polsce wobec współczesnych przemian* (s. 361–385). Warszawa: Wydawnictwo i Księgarnia Gotów.
- Tokarski, K. (2020). *Asperger mierzy się z plakatem o zespole Aspergera*. Pobrano z <http://zycieaspergera.blogspot.com/2020/02/asperger-mierzy-sie-z-plakatem-o.html>
- Winter, M. (2011). *Zespół Aspergera. Co nauczyciel wiedzieć powinien*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.